

**SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ
MÜDÜRÜ :**

**TÜRKİYE İSLAM ENSTİTÜLERİ
TALEBE FEDERASYONU ADINA
GENEL BAŞKAN**

Cahid BALTACI

İDARE MÜDÜRÜ :

İSMAİL L. ÇAKAN

BU SAYIDA

SELÂM (KURBAN)	İSLÂM MEDENİYETİ
ALLAHA İMAN	Ebul-A'lâ EL MEVDÜDİ Ter.: Mehmet AYDIN
GURBETTE BAYRAM (Şiir) ...	Rekin ERTEM
KURBAN VE BAYRAM	İ. Necmeddin NURSACAN
TASAVVUF	Asis. Selçuk ERAYDIN
HZ. PEYGAMBERİN (Şiir) ...	Muhsin İlyas SUBAŞI
EBÛ BEKR EL-KETTÂNÎ ...	Dr. A. Subhi FURAT
TEVFİK FİKRETE REDDİYE (Şiir)	Ahmet AVNİ
DÖNÜŞ	İsmail L. ÇAKAN
ALTIN VE GÜMÜŞ FİATLARI KARŞISINDA, ZEKÂT, SADAKA-İ FITR VE KURBAN'IN EDASI	Ali ŞAFAK
TARİH HASRETİ (Şiir)	Adnan GİZ
İSLÂM MEDENİYETİ	Sırrı ÜÇER
TEHLİL (Şiir)	İsmail SAFA
İSLÂM DİNİ VE İSLÂM ÂLEMİ	Veli ERTAN
ALLAHA İNANANLARLA İNANMAYANLAR ARASINDAKİ FARK	Sabri AKDENİZ
AKADEMİK HÜRRİYET	Nahit DİNÇER
BURSA'DA MÂNÂ (Şiir) ...	Arif EMRE
KIZ MI, OĞLAN MI?	Dr. Asaf ATASEVEN
KAB B' ZÜHEYR	Süleyman TÛLÛCÛ
İSLÂMÎ TÜRK KÜLTÜRÜ VE BUGÜNKÜ NESİL	Necati BİRİNCİ
DİYANET VE DİN EĞİTİMİ MENSUPLARI TÜKETİM KOOPERATİFİ	Sefer DÖNMEZ
SUALLERE CEVAPLAR	Gazi MERT
AYYAR HAMZA	Hilmi KURTULUŞ
HABERLER	İSLÂM MEDENİYETİ

İDAREHANE

Türkiye İslâm Enstitüleri Talebe Federasyonu Genel Merkezi
Nuruosmaniye Caddesi No: 82/1
Tel. : 22 46 02

CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Haberleşme Ve Havale Adresi :
İSLÂM MEDENİYETİ, P.K: 1315

S İ R K E C İ

TEMSİLCİLERİMİZ

Ankara : T.İ.H.O.M.C.F. Genel Başkanı: **Mehmet KARAMAN**
Kayseri: T.İ.E.T.F. İkinci Başkanı : **İ. N. NURSAÇAN**
Konya : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Ahmet FİDAN**
İzmir : T.İ.E.T.F. Mah. İcr. Kom. Başk. : **Orhan ÇETİN**
Dış Münasebetler : **Mahmut ÖZTÜRK**

TEKNİK KADRO

Sekreter : **Erdoğan ATAĞ** Ressam : **Gürbüz AZAK**
Dizgi ve Baskı : AHMET SAİT MATBAASI — İSTANBUL
Yıl : 1. Sayı : 8
Basıldığı Tarih : 9 Mart 1968

ABONE

Yıllık : 12 sayı, 30. TL.

Altı Aylık : 6 sayı, 15. TL.

Öğrencilere % 20 Tenzilât yapılır.
Yabancı Memleketlere İki katı.

Bir sayısı : 250 Kuruş.

İLÂN TARİFESİ

Dış Kap. : 2 renk 2.500 TL.
Tek renk 2.000 TL.

İç Kapak : 2 renk 1.500 TL.
Tek renk 1.000 TL.

Renkli ilân sahifesi :

Tamamı : 1.200 TL.

1/2 : 750 TL.

1/4 : 400 TL.

1/8 : 250 TL.

Mecmuamızdaki yazılar me'haz gösterilmeden alınamaz.
Gönderilen yazılar basılsın basılmasın iade edilmez.

Sosyoloji

Nahid DİNÇER

(Kayseri Millî Eğitim Müdürü)

AKADEMİK HÜRRIYET

*«Hayat gibi hürriyet de o insanlara
lâyaktır ki hürriyetlerini her gün
yeniden kazanırlar.»*

GÖETHE

BAZI düşünürler insanları üç bölüme ayırmışlardır. Birinci bölüm her şeyi kendiliklerinden görebilenler. İkinci bölüm, birisi gösterirse görebilenler. Üçüncü bölüm de gösteren olsa da göremiyenler. Birinci bölüme girenler hürriyetin mânasını anlamış, hürriyeti kullanan, hürriyete sahip insanlardır.

Bu yazımızda hürriyeti bütün kaplamı ile değil, hürriyetlerin içinden yalnız ilmi hürriyeti, akademik hürriyeti, ele alacağız. Zaman zaman da söz ve yazı hürriyeti ile fikir hürriyetine de temas edeceğiz.

Akademik hürriyet : «Hür düşünme, hür araştırma hür öğretme» den ibaret hürriyetlerin toplamıdır. Hür düşünme, ilk bakışta basit ve apaçık gibi görünür. Peşin hükümlerin bütününden sıyrılmaya diye adlandıracağımız hür düşünme bütün hürriyetlerin en zor elde edilenidir. Çünkü insan kafası doğuştan, sosyal çevreden, geçirdiği hayat tarzından gelen sonsuz peşin hükümlerin esiridir. Bu peşin hükümlerden kurtulmak tenbel olan insan zihni için zordur. Bir gayret, bir emek ve zorlama ister. Bu herkes için mümkün değildir. Yukarıda bahsettiğimiz birinci bölümde bulunan insanlar bu peşin hükümlerden kurtulabilenlerdir.

Bu grup fikir kahramanlarının bir kısmının hayatlarından kısa örnekler olarak akademik hürriyetin ne olduğunu açıklamaya çalışacağız.

MİLÂTTAN önce beşinci asırda eski Yunanistanın Atina şehrinde yapılmış olan bir mahkeme fikir alanında savaşımlara halen bir kahramanlık örneği olarak görünmektedir. Manzara'yı gözlerinizin önünde şöyle canlandırabilirsiniz : Mahkeme heyeti yerinde bu günkü mânası ile hem hâkim, hem jüri durumunda 281 Atina vatandaşı. Davacı iki politikacı. Dava edilen,

büyük adam, Sokrat. Gençlere fena şeyler, Atina'nın siyasetine uymayan şeyler öğretiyor diye halk mahkemesi Sokrat'ı ölüme mahkûm etti. Siyasetin ilme ve fikre vurduğu darbenin ilk kurbanı.

Milâttan önce üçüncü asır. Bu gün okullarımızda okuttuğumuz ve okuduğumuz geometrinin kruucusu Öklid, İskenderiyede bir geometri okulu açmıştı. Bu okulu ziyarete gelen Mısır Kıralları İkinci Batlamyus, Öklid'e : «Geometrinin tahsili için daha kolay bir yol bulsanız...» diyor. Dalkavuk olmayan, ilmi ve hür düşünceye sahip Öklid şu cevabı veriyor : «Geometri tahsili için Kırallık yolu yoktur.» Bu cevabı ile Öklid, ilmi himaye etse bile bir Kırallık bir ilim adamına direktif veremeyeceğini anlatmış bulunuyor.

Milâttan sonra 4 üncü asır. Hıristiyan dini yayılmış, kilise babaları kendi felsefelerini kurmuşlardı. Bunlar, Hıristiyan dininin dışında bir hakikatin olacağını kabul etmediklerinden, tabii ilimlerle meşgul olmayı, Hıristiyanlıkla ilgili kitaplar dışında kitapların var olmasını kabul etmiyorlar ve ilmi putperestlikle bir tutuyorlardı. O devrin en büyük kütüphanesi olan İskenderiye Kütüphanesinin 400.000 cildi Piskopos Teofilos'un emri ile yakılmıştı.

Bu olaydan 25 yıl sonra yani 415 yılında Başpiskopos Kiril'in emriyle Astronom Theo'nun kızı Matematikçi Hipatya halk tarafından parçalanmıştır. İlimin ilk kurbanı sayılan bu Hipatya sonradan romanlara konu olmuştur.

Milâdın altıncı asrında Şarki Roma İmparatoru Justinianus Atina'daki akademiyi, ilim ve felsefe Hıristiyanlığın yayılmasına mâni oluyor diye, kapattı. Verdiğimiz son üç örnek, Hıristiyanlığın müsamahasızlığını, kan dökmekten çekmediğini, ve ilme en büyük darbeyi vurduğunu göstermektedir.

Abbasi Halifelerinden Mansur, İmam-ı Azam'a kadılık teklif etmiş, İmam-ı Azam bu kadılığı kabul etmediğinden hapse atılmış, ayaklarından kan gelinceye kadar kırbaçlanmıştır. Hapiste yattığı müddetçe Halifenin yemeğini yemeyen, evinden getirttiği yemekle geçinen İmam-ı Azam bu olaydan sonra çok yaşamamış, 70 yaşında Hakkın rahmetine kavuşmuştur.

ABBASİ Halifelerinin en meşhuru Harun Reşid Medine'yi ziyaret ediyor. Devrin ünlü âlimlerinden İmam Malik hayatta. Harun Reşid İmam Malik'i yanına çağırıyor. İmam Malik : «Halife ilme hürmet ediyor ise bilsinler ki ilim onların ayağına gitmez.» diyor. Bunun üzerine Harun Reşid kendisine çok yakın olan birkaç adamı ile İmam Malik'in ziyaretine gidiyor. Bu ziyaretin halktan gizlendiğini anlayan İmam Malik şu tarihi sözünü söylüyor : «İlim halktan esirgenirse güzideler de bundan istifade edemez.»

Beş altı asır birden atlıyarak 15 inci asra gelelim. İslâm âleminin ilim merkezi bu asırda Semerkant Medresesidir. Medresenin bu günkü tâbirini ile rektörü **Bursalı Kadızade Rumi'dir.** Devrin hükümdarı âlim bir zat olan **Uluğ Beydir.** Bir gün Uluğ Bey Kadızadeye sormadan medrese hocalarından birini azlediyor. Kadızade bu

olay üzerine derhal evine çekiliyor. Hükümdar rektörün evine bizzat gelerek dargınlığının sebebini soruyor. Aldığı cevap : «Biz hocalığı azil kabul etmez bir memuriyet sanırdık. Ondan ötürü kabul ettik. Halbuki arkadaşımız azle uğradı. Gördük ki okutma, öğretme memuriyeti de bizim umduğumuz gibi değildir. Bu işten elimizi yıkadık ve köşemize çekildik.» demek suretiyle ilim hürriyeti ve akademik hürriyet konusunda Türkistan Hükümdarına güzel bir ders vermiştir.

Gene 15 inci asırdayız. Osmanlılarda Fatih Sultan Mehmet devri. İstanbul'un ilk kadısı **Hızır Bey'in oğlu Sinan Paşa,** Fatih devrinin hem ilimde hem edebiyatta yüksek şahsiyetlerinden biridir. Fatih, Sinan Paşayı kendisine hoca tayin etmişti. Bir aralık bu değerli âlim ve şairle arası açılan Padişah Sinan Paşayı azl ve hapsedmiş, bunun üzerine İstanbul âlimleri kabahatı bulunmayan Sinan Paşa serbest bırakılmazsa hep birlikte Osmanlı arazisini terk edip gideceklerini Fatih'e söylemişlerdir. Bunun üzerine Fatih, Sinan Paşayı hapisten çıkarıp Sivrihisar Kadılığına tayin etmiştir.

BURADA şu kadarını kaydedelim ki İslâm âleminde din bir baskı vasıtası olmamıştır. Yukarıda verdiğimiz örneklerden apaçık görüleceği gibi, İslâm'ın özüne nüfuz eden hükümdarlar, ilim adamlarına azamî hürriyeti vermişler, onları müsamaha ile karşılamasını ve desteklemesini bilmişlerdir. Bazen de siyasiler, ilim adamlarını — ki o devirde bunlar aynı zamanda din adamı idiler — kendi politikalarına âlet etmek istediklerinde — İmam-ı Azam örneğinde olduğu gibi — din ve ilim adamı âlet olmama cesaretini göstermiş ve herşeye rağmen inancından ve düşüncesinden fedakârlık etmeme bahasına direnmesini bilmiştir. Şu halde İslâm âleminde Hıristiyanlıkta olduğu gibi din ve ilim mücadelesi yoktur. Ancak siyasetin, devlet adamlarının din adamları üzerinde baskısı vardır. Ve bu baskıya karşı direnme bahis konusu olmuştur.

Gene Batı'ya dönelim. 15 inci asırda isko-lâstik bir üniversite olan Pedua Üniversitesi öğrencileri ruhun ölümlü olduğuna inanan bir fikir cereyanına kendilerini kaptırmışlardı. Artık öğrenciler, kürsiye her yeni çıkan hocaya ruhun ölümlü olduğuna inanıp inanmadıklarını soruyorlar, eğer hoca ruhun ölümlü olduğuna inanıyorsa öğrenciler tarafından beğeniliyor, ruhun ölümlü olmadığına yani ölümsüzlüğüne inanıyorsa hoca beğenilmiyordu. Bu defa ilim hürriyetine, akâdemik hürriyete ve inanç hürriyetine taarruz eden, devlet veya Hıristiyanlık değil galeyana gelen gençlik idi. Bu türlü taarruz ve baskı ne taraftan gelirse gelsin çirkindir.

16 ncı asır. Gene İtalyadayız. İtalyan Filozoflarından Giardano Bruno, felsefi fikirlerinden dolayı 1592 yılında Engizisyon tarafından hapsedildi. Sekiz yıl hapiste kaldı. Fikirlerinden dönmesi için tazyik edildi. O : «Doğru bildiğim sözden dönmem» dedi. Nihayet yakılmak suretiyle idamına karar verildi. Bu kararı veren mahkeme heyetine Bruno : «Benim hükmü dinlerken ürktüğümden ziyade sizler bu hükmü verirken

korkuyorsunuz.» demişti. 1600 senesi Şubat ayının yedinci günü Roma'da bir meydanda odunlar üzerinde yakıldı.

20 inci asır. Yıl 1925. Amerika Birleşik Devletlerine bağlı Tennes devletinde Skops adlı bir öğretmen Darwin'in tekâmül nazariyesini okuttu diye mahkeme tarafından hem meslekten azil, hem de para cezasına mahkûm edildi. İşin en garip tarafı öğretmenin aleyhinde konuşan avukatın şu iddiası idi. Avukat diyordu ki : «Bir demokraside ilmin ıspat ettiği şeyin değil, halkın ekseriyetinin inandığı şeyin hakikat diye kabul edilmesi iman icabıdır.» Zavallı avukat bilmiyordu ki ilim hürriyeti başka, siyasi hürriyet başkadır.

1940 yılında gene Amerikada meydana gelen bir başka olay. İngilterenin meşhur filozoflarından Bertrand Russel Newyork kollejerinden birinin matematik ve felsefe profesörlüğüne tayin ediliyor. Russel, Hıristiyanlık ve cemiyet meseleleri açısından, içinde bulunduğu nizamı aykırı düşünceleri olan bir profesördür. Bu yüzden mahkeme Russel'i vazifesinden azle mahkûm etti. Burada mahkeme kararı ile azledilen Russel değil, ilim hürriyeti idi. Amerikanın meşhur filozofları, âlimleri, hatta bazı din büyükleri piskoposlar bir cemiyet kurarak Russel'i müdafaa ettiler. Newyork Üniversitesi Rektörü, Newyork Times'e yazdığı bir mektupta : «Eğer mahkeme kararı nakzedilmezse bütün Amerika okullarındaki öğretmenlerin emniyetlerine ve fikir istiklâllerine bir darbe vurulmuş olacaktır.» diyordu. Meşhur gazeteci Mis Doroty Thomson, Newyork Herald gazetesine yazdığı bir makede : «Bertrand Russel yirminci asırda gözlerimizin önünde Sokrat'ı canlandırdı. Aleyhinde dava açtıran vatandaş ise Sokrat'a zehir çanağını uzatan zındancıdır» demişti.

DEMOKRATİK nizamın hâkim olduğu yerlerde ve memleketlerde fikir ve ilim hürriyeti uğrunda mücadele eden insanlar bulunuyor. Totaliter rejimlerde, diktatörlükle ve tek parti ile idare edilen, sosyalist memleketlerde durum tamamen başkadır. Fikir ve söz hürriyeti, ilim hürriyeti olmadığı gibi bu hürriyetlerden bahsedilemez de. Orada her şey siyasetin emindedir.

Bizim, ilim hürriyeti, fikir ve söz hürriyeti yönünden anladığımız demokrasi, insanların kendi fikir ve prensiplerini yazı ve söz halinde hiç bir korku duygusuna kapılmadan ortaya koyabilmeleridir. Yoksa tek taraflı verilen hürriyet, fikir hürriyeti değil, bilâkis fikir hürriyetine en büyük baskıdır. İfade etmeğe çalıştığımız fikir hürriyeti ortamının bulunması, bir birine aykırı ve birbirlerinden farklı fikirlerin serbestçe çarpışması ve yeni fikirlerin doğması imkânını verecektir.

Bursa'da Mânâ

Zümrüt gecelerde, sarhoş gönüller,
Lahûti âlemin letafetinde..
Bir şefkat incelir eriyip gider,
Hüdavendigarın merhametinde..

Rahmet denizinde nûr gibi arın,
Uyuyor doğacak bir mutlu yarın,
Yeşil mânâsında evliyâların
Duâlar Hüdânın hidayetinde..

Diñle.. mâverada okunur Kur'an,
Şakırdar Suları serin şadırvan,
Arşa kapı açar Rahmet-i Rahmân
Ulucamideki ibadetinde..

Süleyman Çelebi varır dergâha,
Uzanır gizlice bu yeşil vâhâ,
Yol bulur Ravza-i Resûlullahâ,
Mevludlar okunur ziyaretinde.

Nakışlar biz bize, gözlere sefâ..
Ashna bağlanmış ashna vefâ..
Üflenmiş ruhlara bir gizli şifa
Ledünni zevklerin zerâfetinde..

Evler çiçek çiçek, türbe kubbeli,
Dağlarda bir mahşer, yeşil cübbeli,
Külahlı sorguçlu, taçlı, rütbeli..
Hûu çeker göklerin nihayetinde..

Kudrette kükremiş binlerce arslan,
Ve yiğid cedleri o Gazi Osman..
Efsane efsane ruhlarda destan,
Fetihler devrinin celâdetinde..

Yaşıyor mâziyi Bursa rüyâda,
Yıldırımlar çakar geldikçe Yâda,
Bursa haşre kadar ermiş Murâda,
Sanlı Şehidlerin şehadetinde..

ARİF EMRE